

Uw kenmerk: -

Minister voor Natuur en Stikstof
T.a.v. minister C. van der Wal-Zeggelink
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Ons nummer: U22.017017

Behandeld door: de heer K. de Vries
Telefoon: 14 0515

Sneek, 11 oktober 2022

Onderwerp: Verzoek tot het niet aanwijzen van
stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebied
Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving

Geachte minister,

Zeer binnenkort wilt u kleine delen veenmosrietland in de Fûgelhoeke aanwijzen als in stand te houden stikstofgevoelige natuur binnen het Natura 2000-gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (als onderdeel van het zogenaamde Veegbesluit). Met deze brief doen wij als colleges van de gemeenten Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren een klemmend beroep op u om hier vanaf te zien.

Het gaat om de aanwijzing van relatief zeer kleine oppervlaktes stikstofgevoelige natuur (in totaal slechts 0,4 hectare veenmosrietland). De aanwijzing heeft forse juridische complicaties met flinke beperkingen voor vergunningverlening van (o.a.) agrarische bedrijven in de Zuidwesthoek van Fryslân (met name binnen het grondgebied van onze twee gemeenten). De lage KDW van 714 mol voor veenmosrietland speelt hierbij een belangrijke rol.

De aanwijzing zal ook nadrukkelijk consequenties hebben voor lopende gebiedsprocessen zoals in Idzegea en de Brekkenpolder. In Idzegea, een gebied van 2.400 hectare met 55 boeren nabij Heeg, is de Klankbordgroep Veenweide Idzegea bezig met een gebiedsproces als onderdeel van het Veenweideprogramma Fryslân 2021-2030. Met een ambitieuze aanpak worden hier voorstellen voorbereid om in het belang van klimaat, water en natuur aanzienlijke aanpassingen voor de landbouw door te voeren. Hier wordt al vanaf 2015 aan gewerkt. Het is niet altijd een gemakkelijk proces, maar de Klankbordgroep boekt met name de afgelopen periode flinke voortgang met een nieuw perspectief voor het gebied. In feite kan dit proces worden gezien als blauwdruk voor de gebiedsgerichte aanpak die u bepleit in uw Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Ook in de Brekkenpolder is een gebiedsproces gestart, al is dit nog minder vergevorderd dan in Idzegea. Overigens moet landelijk in heel veel gebieden deze gebiedsgerichte aanpak nog vanaf nul worden opgebouwd.

Wij stellen nu vast dat het gebiedsproces in Idzegea dreigt te stranden omdat het bewuste aanwijzingsbesluit forse barrières opwerpt voor de boeren in het gebied. Hierdoor valt, zo heeft de Klankbordgroep laten weten, het draagvlak weg bij de betrokken agrarische ondernemers om binnen de al aanwezige onzekerheden van zo'n gebiedsproces de nek te blijven uitsteken en te blijven pionieren. Het ziet er naar uit dat het gebiedsproces hierdoor volledig tot stilstand wordt gebracht. In de Brekkenpolder zien wij vergelijkbare bewegingen.

We leggen graag nog verder uit waar de schoen wringt.

Besluitvorming aanwijzing

De beoogde aanwijzing (Veegbesluit) is door het Rijk in 2018 als ontwerp ter inzage gelegd. Vanuit Fryslân zijn er toen ook zienswijzen tegen het besluit ingediend (onder meer door de gemeente Súdwest-Fryslân). In de tussentijd heeft minister Schouten het te nemen besluit steeds opgeschort. We zien hierin de mogelijkheid dat ook u als huidige minister speelruimte heeft om het besluit te verdagen of zelfs van de aanwijzing af te zien. Recent is vanuit de provincie Fryslân en de gemeente Súdwest-Fryslân er nogmaals bij u op aangedrongen van het aanwijzingsbesluit af te zien.

De lage KDW (714 mol) voor veenmosrietland heeft aanzienlijke consequenties voor de vergunningverlening in een ruim omliggend gebied. Terwijl het slechts om enkele 'snippers' veenmosrietland gaat die als stikstofgevoelig zijn aan te merken. De totale omvang veenmosrietland (0,4 hectare) is in de Fûgelhoeke opgedeeld in vier deelgebiedjes, die van beperkte kwaliteit en betekenis zijn juist ook vanwege die beperkte omvang. De huidige kwaliteit kan wellicht nog iets toenemen, zo laat eigenaar/beheerder It Fryske Gea weten, maar het potentieel is zeer beperkt. Niet voor niets wordt in het aanwijzingsbesluit van de Fûgelhoeke ingezet op behoud (en geen toename) van veenmosrietland. Daardoor heeft It Fryske Gea al eerder laten weten de commotie rond de aanwijzing te begrijpen en daarbij bepleit om in aansluiting op al bestaande grotere eenheden veenmosrietlanden in te zetten op kwaliteitsverbetering en een toename van oppervlakte.

Bescherming van de natuurhabitat veenmosrietland zal juist in andere gebieden veel beter tot z'n recht kunnen komen. De relatieve betekenis van de aan te wijzen natuur in de Fûgelhoeke staat niet in verhouding tot andere gebieden waar veel grotere eenheden veenmosrietland aanwezig zijn. Ter vergelijking: in Fryslân gaat het in Alde Feanen om 58,2 hectare en in de Rottige Meenthe/Brandemeer om 153,9 hectare. Hier wordt niet alleen ingezet op behoud maar ook op toename van veenmosrietland (zowel oppervlakte als kwaliteit). Ook landelijk zijn er gebieden met forse oppervlaktes. Het vasthouden aan de aanwijzing in de Fûgelhoeke valt volgens ons dan ook niet uit te leggen, omdat de consequenties voor de landbouw niet in verhouding staan.

Een en ander staat nog los van gevoerde discussies in den lande over de eventueel mate van toelaatbaarheid van stikstofdepositie bij veenmosrietlanden. Er wordt wel beweerd dat ook een hogere KDW dan 714 mol mogelijk zou kunnen zijn in bepaalde situaties en dat er zou kunnen worden gewerkt met een zekere bandbreedte/empirische range. Onder andere speelt deze discussie rond de gebiedsaanpak Nieuwkoopse Plassen en bij het Gelderse Korenburgerveen. Het kan gewenst zijn om hier nog aanvullend tot een aanpak op maat te komen, zo stellen wij ons voor, bijv. in overleg met It Fryske Gea. Wanneer dit meer tijd vraagt zouden we hier wellicht meer tijd voor moeten nemen.

Het is voor onze colleges lastig te beoordelen of voor de andere onderdelen van het Veegbesluit de besluitvorming om snelheid vraagt. Wij zien voor de situatie Fûgelhoeke binnen het totale Veegbesluit wel aanleiding om zo nodig een uitzonderingspositie te bepleiten. Bij veel aanwijzingen die in het Veegbesluit worden voorgesteld zijn de consequenties voor juridische procedures relatief beperkt. De aanwijzing van nieuwe stikstofgevoelige natuur leidt in die bewuste Natura 2000-gebieden slechts beperkt tot een zwaarder regime. Bijv. doordat op basis van al eerder aangewezen natuur al wordt gerekend met lage KDW's. De effecten bij vergunningverlening zijn dan al eerder ingeperkt. Bij de Fûgelhoeke ontstaat nu wel een nieuw flink zwaarder regime afgezet tegen de relatief beperkte betekenis voor de te beschermen natuur.

Specifieke aandacht voor de consequenties voor gebiedsproces Idzegea

Wij willen hier specifiek stilstaan bij de consequenties van het aanwijzingsbesluit voor gebiedsproces Idzegea.

Idzegea staat al meerdere jaren bekend als gebied waar actief stappen worden gezet in de richting van een meer natuurinclusieve en klimaatadaptatieve landbouw. De Skriezekrite Idzegea geldt landelijk als voorbeeldgebied voor weidevogelbeheer. Het is onderdeel van een gebied waarin de RUG alweer vele jaren internationaal vooraanstaand weidevogelonderzoek uitvoert.

Het aantal beheerovereenkomsten is bijzonder hoog. Ook is Idzegea, als onderdeel van de Friese veenweideaanpak, zowel in de Veenweidevisie 2015 als in het recente Veenweideprogramma Fryslân 2021-2030 als kansrijk gebied benoemd. In het nieuwe Veenweideprogramma is al een brede doelstelling opgenomen gericht op het tegengaan van bodemdaling, CO₂-vastlegging in de bodem, landbouw met toekomstperspectief en een robuust watersysteem. Nog recent is bekend geworden dat voor CO₂-vastlegging in de veengebied niet 40%, maar 45% van de landelijke opgaaf moeten worden gerealiseerd in het Friese veengebied.

Vanaf 2015 zijn in Idzegea al diverse pilots en proeven gestart. Het meest in het oog springend is de proef met interactief peilbeheer (HAKLAM: hoog als het kan, laag als het moet) binnen 850 hectare grasland, waarbij het waterpeil in beginsel tot circa 40 cm beneden maaiveld op vrijwillige basis is verhoogd. Zonder dat daar een vergoeding of compensatie tegenover staat. Aan dit interactieve peilbeheer is recent als proef een uitgebreid meetnet gekoppeld waarbij de betrokkenen zelf kunnen meekijken en invloed hebben op het bijsturen. Deze proef is in 2021 gestart en heeft een looptijd van tenminste 5 jaar.

Een andere belangrijk stap is de in 2020 uitgevoerde verkavelingsanalyse. Hiermee kan worden ingeschat wat de gevolgen zijn van het Veenweidebeleid en de gewenste CO₂-reductie. Daarbij zou een waterpeil van 60 cm beneden maaiveld nodig zijn (inmiddels is dat bijgesteld naar een drooglegging van de percelen van 40 cm beneden maaiveld, beleid tot 2030). Uit deze analyse - uitgevoerd door het kadaster samen met het gebied - komt naar voren dat dan grofweg 25% van de percelen niet meer geschikt is voor agrarisch gebruik. Los van het feit dat deze gronden een natuurlijke bestemming gaan krijgen, zorgt dit ook voor stikstofreductie. Bij een gemiddelde veebezetting van bijna 2 GVE per hectare en een gemiddelde bedrijfs grootte van 90 GVE, betekent dit concreet een afname van circa 1250 GVE, en een navenante spectaculaire afname van de stikstofemissie in het gebied. Dat positieve effect werkt vanzelfsprekend door via bijv. een betere waterkwaliteit, meer biodiversiteit en een gunstig effect op klimaatadaptatie. Onderdelen waar ook in het kader van het NPLG nadrukkelijk invulling aan moet worden gegeven.

In 2021 zijn, in het kader van de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland, met alle grondeigenaren keukentafelgesprekken gevoerd over hoe zij de toekomst van hun bedrijf en het gebied zien. Het beeld dat men openstaat voor verandering naar een duurzame toekomst, werd in deze gesprekken breed onderstreept.

Verder wordt onder andere druk gewerkt aan een grondbank en het concreet verbeteren van het watersysteem met gerichte inrichtingsmaatregelen.

Om tot een vervolg te komen heeft de Klankbordgroep het concept-startdocument “Integraal Gebiedsproces Idzegea” opgesteld (1^e helft 2022). Met het startdocument kan met alle relevante stakeholders (natuur- en milieuorganisaties, Weidevogelcollectief, recreatiesector, bewoners, overheden etc.) een integraal en interactief gebiedsplan worden gemaakt.

De Klankbordgroep probeert nu draagvlak te verwerven voor het vervolgproces. Hier wreekt zich de discussie rond het aanwijzingsbesluit. Deze discussie staat binnen het gebied draagvlakverwerving voor het vervolg nadrukkelijk in de weg. Het ziet er naar uit dat het gebiedsproces volledig tot stilstand komt.

Wij kijken als colleges van burgemeester en wethouders in de Zuidwesthoek van Fryslân met respect en bewondering naar de wijze waarop in een gebied als Idzegea (maar ook bijv. in de Brekkenpolder) stappen worden gezet binnen een integrale gebiedsgerichte aanpak. Wij zien het verlies aan draagvlak voor dit proces wanneer het aanwijzingsbesluit wordt genomen met lede ogen aan. Want verdere stappen binnen het gebiedsproces Idzegea kunnen juist leiden tot het behalen van resultaten binnen de verschillende opgaven voor klimaat, water en natuur. Dus ook, zoals hiervoor aangegeven, op het vlak van stikstofreductie en waterkwaliteit. Twee belangrijke factoren voor bijv. het behoud van veenmosrietlanden.

Afrondend

Wij verwachten u hiermee voldoende argumenten te hebben gegeven om voor de Fûgelhoeke af te zien van de aanwijzing van veenmosrietlanden als in stand te houden stikstofgevoelige natuur. Het zou een fraai gebaar zijn wanneer u als minister hier van aanwijzing wilt afzien en de Friese overheden, de landbouw en de natuur- en milieuorganisatie in staat stelt om met maatwerk het veenmosrietland binnen de beperkte mogelijkheden die er zijn in stand te laten houden, zonder dat dit tot forse en onnodige juridische complicaties bij de vergunningverlening leidt. Het geeft plaatselijke gebiedscommissies zoals Klankbordgroep Idzegea de ruimte om het benodigde draagvlak voor het Gebiedsproces Idzegea te verwerven, zodat in lijn met het al opgestelde concept-startdocument de gewenste integrale gebiedsgerichte aanpak verder gestalte kan krijgen. Ook in andere gebieden zoals de Brekkenpolder kan dit als stimulans gelden om ook voortvarend door te pakken.

De volgende instanties hebben aangegeven de inhoud van deze brief te ondersteunen:

- De Friese vereniging voor natuurbescherming It Fryske Gea
- De zeven samenwerkende landbouwpartijen binnen het Veenweideprogramma Fryslân: LTO Noord, Het Friesch Grondbezet, Kollektievenberied Fryslân, Agrarische Jongeren Friesland, Nederlandse Melkveehouders Vakbond, Feriening Biologyske Boeren Fryslân, Federatie Polderbelangen Friesland
- Wetterskip Fryslân
- Klankbordgroep Veenweide Idzegea

Wij sturen deze brief in afschrift toe aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en aan de leden van de Vaste Kamercommissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

In een bijlage is nog kort enige aanvullende informatie opgenomen over het gebied de Fûgelhoeke, het gebiedsproces Idzegea en gebiedsproces

Hoogachtend,

het college van burgemeester en wethouders van Súdwest-Fryslân,
burgemeester, gemeentesecretaris,

mr. drs. J.A. de Vries

drs. E.K. Strijker

het college van burgemeester en wethouders van De Fryske Marren,
burgemeester, gemeentesecretaris,

F. Veenstra

D.J. Cazemier

Bijlage: Aanvullende informatie over het gebied de Fûgelhoeke, het gebiedsproces Idzegea en gebiedsproces Brekkenpolder.

